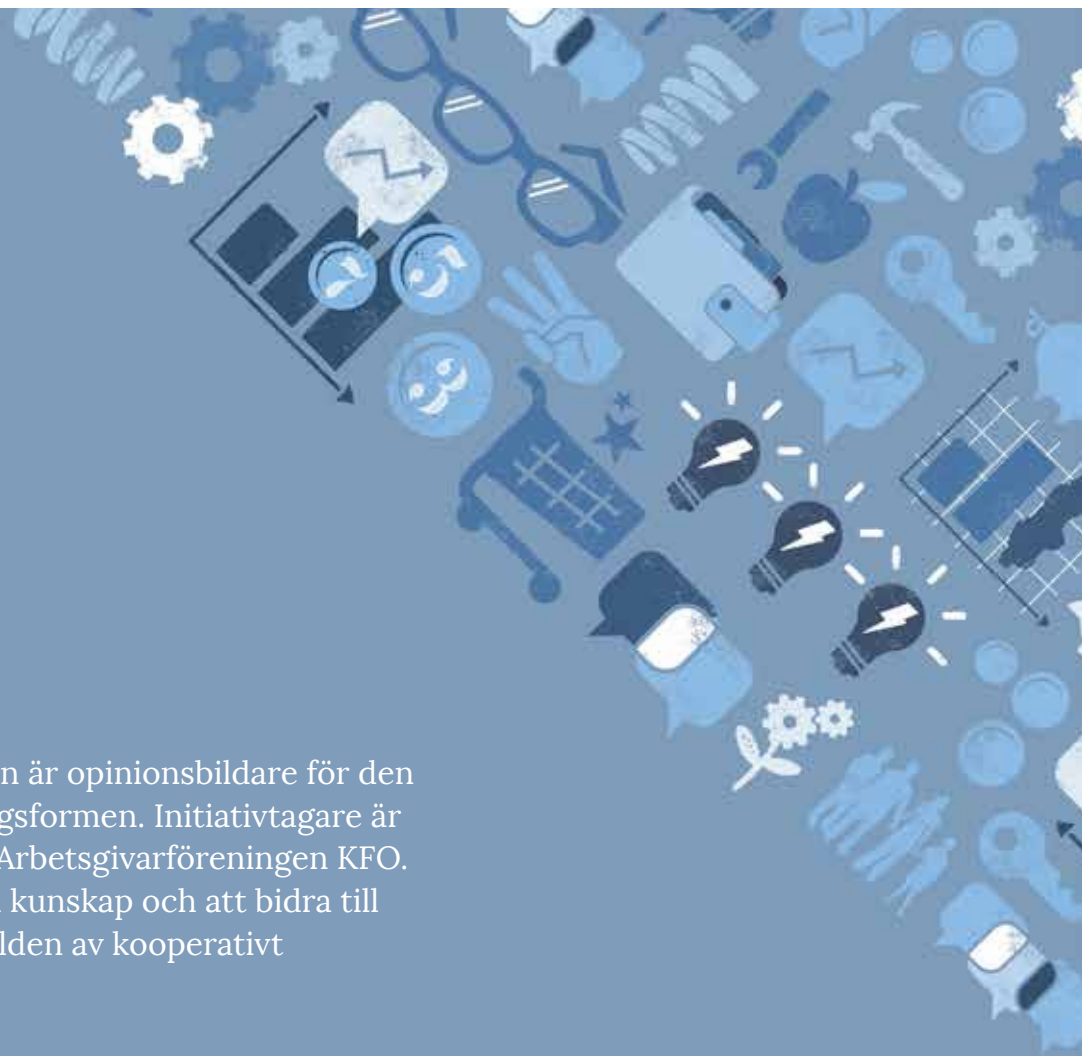

VAR FINNS KOOPERATIONEN I UTBILDNINGAR?

En studie av hur olika företagsformer finns
i kursplanerna för grund- och gymnasieskolan,
för universitet och högskolor och i studentuppsatser

Svensk Kooperation är opinionsbildare för den kooperativa företagsformen. Initiativtagare är LRF, KF, HSB, och Arbetsgivarföreningen KFO. Syftet är att sprida kunskap och att bidra till att modernisera bilden av kooperativt företagande.

Svensk Kooperation är partipolitiskt obundet. Föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att öka kunskapen om Kooperation, sprida idéer och visioner, driva opinionsbildning och företräda medlemmarna i frågor som rör de kooperativa företagens villkor.

VAR FINNS KOOPERATIONEN I UTBILDNINGAR?

Författare: **Mats Wingborg**

INNEHÅLL

INLEDNING	4
SAMMANFATTNING AV STUDIENS RESULTAT	5
METOD	6
RESULTAT	10
- Grundskolan	11
- Gymnasieskolan	11
- Högskolor och universitet	12
- Studentuppsatser	15

INLEDNING

Svensk Kooperation ser att kunskapen om olika företagsformer, och om det kooperativa företagandet, är låg i Sverige idag. Det finns en norm om att företag, speciellt stora företag, ska vara aktiebolag. En aktiebolagsnorm. Detta blir ett problem för den kooperativa företagsformen och de kooperativa företagen som drabbas av okunskapen på flera olika sätt.

Svensk Kooperation vill undersöka vad denna okunskap grundar sig i, och gör därför denna studie på hur det ser ut inom utbildningsväsendet.

Har utbildningsväsendet i Sverige koll på de olika typer av företagande som faktiskt finns? Får elever och studenter lära sig om olika företagsformer eller finns det en aktiebolagsnorm i utbildningarna?

Detta undersöks i studien genom att analysera ämnesbeskrivningar och kursplaner – för grundskolan, gymnasiet och högskolor och universitet. Studien granskar också i vilken mån studenter på universitet och högskolor skriver uppsatser kring olika företagsformer, vilket är en indikator på vilken vikt som företagsformerna får i studierna.

SAMMANFATTNING AV STUDIENS RESULTAT

Studien visar att i kursplanerna för grundskolan nämns inte några företagsformer alls. I gymnasieskolans kursplaner finns inga skrivningar om kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag och personalägda företag – och inte heller om aktiebolag. Däremot finns skrivningar i fyra kursplaner som handlar om att eleverna ska få kunskaper om olika företagsformer.

För universitet och högskolor så undersöks i studien 271 relevanta ämnesbeskrivningar eller kursplaner för universitets- och högskolekurser i juridik, företagsekonomi och statskunskap (vid institutionerna vid Stockholms, Göteborgs, Lunds, Jönköpings, Uppsalas, Umeås universitet samt vid Linnéuniversitetet och Handelshögskolan i Stockholm).

Inte i någon av dessa kursplaner för högskolor och universitet finns uttrycken kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag och personalägda företag med. Men däremot så finns uttrycket aktiebolag med i 13 av kursplanerna,

vilket motsvarar fem procent. Det kan tyckas vara en relativt liten andel – men inte om det relateras till de noll procent av kursplanerna som nämner kooperativa och ömsesidiga företag. Dessutom visar de kursbeskrivningar där aktiebolag finns med att aktiebolag intar en särställning i kursen och i studierna. Så här står det exempelvis i en av kursbeskrivningarna: "Materiellt sett utgör aktiebolaget och dess ägare den röda tråden genom kursens olika delämnen." (Kurs: Avancerad bolagsrätt: företagsförvärv, finansiering och bolagsstyrning, 15 högskolepoäng, Juridiska institutionen, Göteborgs universitet.)

Undersökningen av studentuppsatserna visar att det är drygt åtta gånger vanligare att studenter i Sverige skriver uppsatser om aktiebolag (921 studenter) än om någon av de övriga företagsformerna, det vill säga kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag och personalägda företag (113 studenter). Särskilt få studenter skriver uppsatser om ömsesidiga bolag och personalägda företag.

METOD

I studien undersöks kursplaner i grund- och gymnasieskolan samt kursplaner och ämnesbeskrivningar för universitet och högskolor. Metoden har bestått i att söka efter uttrycken kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag och personalägda företag, men också efter uttrycket aktiebolag. Om aktiebolag nämns men inte de andra formerna finns skäl för att hävda att det råder en obalans. Utöver själva uttrycken har det skett en analys av det sammanhang där uttrycken används. Vidare har det i viss mån skett en analys av texter som inte uttryckligt använt någon av dessa uttryck, men som till innehållet rört sig i närheten.

När det gäller grundskolan har kursplanerna undersökts, av särskilt relevans är kursplanerna för årskurs 7 – 9 som beskriver mer djuplodande kunskapsmål.

Inom gymnasieskolan finns 18 olika nationella program. Varje program består av flera gymnasieämnen som i sin tur består av en eller flera gymnasiekurser. För varje ämne finns beskrivningar av det centrala innehållet, därutöver finns kursplaner för varje kurs. I detta sammanhang har samtliga ämnesbeskrivningar och kursplaner granskats i syfte att hitta formuleringar om kooperativa företag, ekonomiska föreningar etc. Vissa ämnen och vissa kurser har haft en särskild relevans för studien. Det gäller beskrivningar av följande ämnen: Företagsekonomi, Entreprenörskap, Hållbart samhälle, Juridik, Samhällskunskap, Sociologi, Affärskommunikation, Handel samt Människan i industrin.

Följande kurser i gymnasieskolan har särskild relevans för studien

Inom ämnet Företagsekonomi:

Företagsekonomi 1

Företagsekonomi 2

Företagsekonomi specialisering

Företagsekonomi specialisering

Entreprenörskap och företagande

Marknadsföring

Redovisning 1

Redovisning 2

Inom ämnet Entreprenörskap:

Entreprenörskap

Inom ämnet Hållbart samhälle:

Hållbart samhällsbyggande,

Miljö- och energikunskap

Politik och hållbar utveckling

Inom ämnet Juridik:

Affärsjuridik

Privatjuridik

Rätten och samhället

Inom ämnet Samhällskunskap:

Samhällskunskap 1a1

Samhällskunskap 1a2

Samhällskunskap 1b

Samhällskunskap 2

Samhällskunskap 3

Internationell ekonomi

Internationella relationer

Inom ämnet Sociologi:

Etnicitet och kulturmöten

Sociologi

Ungdomskulturer

Inom ämnet Affärskommunikation:

Affärskommunikation

Inom ämnet Handel:

Affärsutveckling och ledarskap

Branschkunskap inom handel och administration

Handel – specialisering

Praktisk marknadsföring 1

Praktisk marknadsföring 2

Praktisk marknadsföring 3

Inom ämnet Människan i industrin:

Människan i industrin 1

Människan i industrin 2.

När det gäller universitet och högskolor har kurser som ges av företagsekonomiska institutionerna, juridiska institutionerna och statsvetenskapliga institutionerna (eller motsvarande) vid Stockholms, Göteborgs, Lunds, Jönköpings, Uppsalas, Umeås universitet samt vid Linnéuniversitetet och Handelshögskolan i Stockholm analyserats. Ett urval har gjorts av de kurser där frågan om olika juridiska företagsformer rimligen skulle kunna ha relevans för denna studie. Kurser med helt annan

inriktning och annat innehåll har lämnats åt sidan. De dokument som analyserats har kallats kursbeskrivningar eller kursplaner. Totalt har 97 kurser i företagsekonomi, 89 kurser i juridik och 66 kurser i statsvetenskap (vid Stockholms, Göteborgs, Lunds, Jönköpings, Uppsalas, Umeås universitet och Linnéuniversitet) samt 19 kurser vid Handelshögskolan i Stockholm analyserats. Sammantaget har med andra ord kursplanerna för 271 kurser undersökts.

**Typiska kurser som analyserats är följande
(de exakta benämningarna skiljer sig mellan lärosätena)**

Företagsekonomi + Handelshögskolan

- Affärssystem med tillämpning
- Corporate Sustainability
- Företagsekonomi
- Handelsrätt
- Industrial and Financial Management
- Management (Organisation)
- Marknadsföring
- Redovisning
- Redovisning och finansiering

Juridik/Rättsvetenskap

- Affärsadvokaten - ett rollperspektiv på affärsjuridiken
- Arbetsrätt
- Avancerad bolagsrätt: företagsförvärv, finansiering och bolagsstyrning
- Beskattningsrätt
- Bolagsrätt
- Ersättningsrätt
- Företagsbeskattning
- Juridik för ekonomer - avancerad kurs
- Juridik fördjupning
- Juridik och praktik
- Juridisk grundkurs
- Komparativ avtals- och bolagsrätt
- Komparativ bolagsrätt
- Skatterätt med redovisning

Statsvetenskap/Samhällsvetenskap/Politik

- Demokrati i teori och praktik
- Demokrati och demokratisering i ett jämförande perspektiv
- Jämförande politik och ekonomi
- Politiska och offentliga sfärer och rum i europeisk historia och kultur
- Praktik för Statsvetarprogrammet
- Samhällskunskap för gymnasielärare
- Statsvetenskapliga perspektiv

För analysen av studentuppsatser så har undersökningar gjorts i Digitala vetenskapliga Arkivet (DiVAfinn). Där finns studentuppsatser registrerade och möjliga att ladda ner. DiVA är en gemensam söktjänst för forskningspublikationer och studentuppsatser för 49 akademiska lärosäten och forskningsinstitutioner (det vill säga i stort sett alla Sveriges akademiska institutioner). Däremot är det inte alla studentuppsatser som blir registrerade i DiVA och det finns heller inga uppskattningar av

hur stor andel av studentuppsatserna som finns i DiVA, samtidigt är det uppenbart att andelen uppsatser som registreras ökar år för år. En och samma uppsats kan också vara registrerad under flera olika sökord. Även om DiVA inte ger en heltäckande bild ger ändå de registrerade studentuppsatserna en stark indikation på vilka ämnen och frågeställningar som väcker störst intresse.

RESULTAT

GRUNDSKOLAN

Inte i någon av grundskolans kursplan finns skrivningar om kooperativa, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag etc – men inte heller om aktiebolag.

Den skrivning som kommer närmast dessa frågeställningar är kursplanen i Samhällskunskap för årskurs 7 - 9, i momentet Samhällsresurser och fördelning. Där finns följande kunskapsmål:

”Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel arbetsmiljö och arbetsrätt. Utbildningsvägar, yrkesval och entreprenörskap i ett globalt samhälle. Några orsaker till individens val av yrke och till löneskillnader.”

I bästa fall kan skrivningen ”entreprenörskap” tolkas som att eleverna ska lära sig om olika företagsformer och kanske däribland kooperativ företag och ekonomiska föreningar.

GYMNASIESKOLAN

Genomgången av kursplanerna i gymnasieprogrammets olika ämnen visar att kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag etc inte nämns någonstans – men inte heller nämns ordet aktiebolag.

Även om dess uttryck inte används finns andra målformuleringar som slår fast att skolan ska ge kunskap om olika företagsformer. Det handlar om följande:

Kursen ska ge kunskap om:

- ”Olika typer av företag och företagsformer. I samband med det behandlas hur man startar ett företag samt affärsidéns utformning och betydelse.” (Kurs: Företagsekonomi 1.)

- ”Olika typer av företag och företagsformer.” (Kurs: Redovisning 1.)
- ”Associationsrätt: företagsformens betydelse för verksamheten och intressenterna.” (Kurs Affärsjuridik.)
- ”Företagsformer inom industrin och företagens villkor i fråga om till exempel ekonomi, marknad och bemanning.” (Kurs: Människan i industrin 2.)

Sammanfattningsvis finns fyra formuleringar i kursplaner som handlar om olika företagsformer och hur valet av dessa påverkar affärsidén, verksamheten och industrins villkor. Ingenstans preciseras dock vilka olika företagsformer som existerar.

HÖGSKOLOR OCH UNIVERSITET

Inte i någon av de undersökta kursbeskrivningarna/kursplanerna på universitet och högskolor finns uttrycken kooperativ, kooperativa företag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga bolag eller personalägda företag. Detta resultat gäller såväl företagsekonomiska kurser om olika bolagsformer, juridiska affärskurser som statsvetenskapliga kurser om demokratisering och arbetsliv.

Däremot nämns aktiebolag i knappt fem procent av kursbeskrivningarna /kursplanerna (i totalt 13 fall). Det kanske inte låter omfattande, men i flera av dessa fall betonas att aktiebolagen ska ges ett särskilt utrymme. Några exempel på detta är följande (fetmarkeringar har gjorts av författaren).

*Under kursen kommer du således fördjupa dig i de **olika aktiebolags- och värdepappersmarknadsrättsliga regelverken**, såväl som att bekanta dig med flera av kapitalmarknadens viktigaste aktörer såsom private equity-firmor, institutionella aktieägare och aktivistfonder.”*

(Kurs: Avancerad bolagsrätt: företagsförvärv, finansiering och bolagsstyrning, 15 högskolepoäng, Juridiska institutionen, Göteborgs universitet.)

*Kursen omfattar delämnena associationsrätt och konkurrensrätt. Syftet är att inhämta kunskap om och förståelse för centrala regleringar inom associations- och konkurrensrättens område, samt att inhämta introducerande kunskap om relevant företagsekonomi och rättsekonomi. Kursen omfattar nationell rätt, EU-rätt och internationell rätt på området. Det läggs stor vikt vid att kunna behärska relevant EU-rättsligt material. **Materiellt sett utgör aktiebolaget och dess ägare den röda tråden genom kursens olika delämnen.”***

(Associationsrätt och konkurrens rätt, Juridiska institutionen, Lunds universitet.)

Kursen ska ge fördjupade kunskaper i associationsrätt utifrån ett ekonomiperspektiv **med särskild tonvikt på aktiebolag**, enkla bolag och handelsbolag/kommanditbolag samt kombinationer av desamma.”

(Juridik för ekonomer - avancerad kurs, Juridiska institutionen, Göteborgs universitet.)

Handelsrätt II innehåller följande kursmoment:

- Översikt över beskattningen av **aktiebolag**
- Bokföringsmässig inkomstberäkning och det kopplade området
 - Näringsverksamhetens intäkter och kostnader
 - Värdering av tillgångar och skulder
 - Avskrivning på inventarier och maskiner
 - Avskrivning på näringsfastigheter
 - Avsättningar för framtida utgifter
- Skattemässiga reserveringar (bokslutsdispositioner)
- Sambandet mellan redovisning och beskattning
 - Inkomstdeklaration för **aktiebolag**”

(Komparativ bolagsrätt, Juridiska institutionen/Handelshögskolan, Göteborgs universitet.)

I det första området behandlas grundläggande associationsrättsliga principer **med genomgång av regler om aktiebolag**, handelsbolag, enkla bolag och kommanditbolag. Frågor om aktiebolags bildande och styrning samt hithörande frågor om kapitalanskaffning, kapitalbrist och skadestånd ägnas särskild uppmärksamhet.

I det andra området studeras regler om föreningar.”

(Bolags- och obeståndsrätt, Företagsekonomi, Uppsala universitet.)

Efter genomgången kurs är målet att studenterna skall ha uppnått förmåga – att identifiera och tillämpa associationsrättens, **särskilt aktiebolagsrättens, rättskällor och metoder med avseende på aktiemarknadsrättsliga problem**, – att förstå aktiemarknadsbolagets roll i samhället, särskilt deras betydelse i näringslivet i såväl modern och historisk som nationell och internationell kontext, – att förstå hur associationsrätten samspelar med aktiemarknadsrätt och bolagsstyrning, samt – att förstå den aktuella rättsdogmatiska och rättsvetenskapliga diskussionen om associationsrätt, särskilt med avseende på aktiemarknadsrätt och bolagsstyrning.”

(Kompletteringskurs i associationsrätt, Juridiska institutionen,
Uppsala universitet.)

Andra delen av momentet inleds med en orientering kring hållbarhetsredovisning. Därefter behandlas värdering av tillgångar och skulder, innebörd och syfte med obeskattade reserver. Redovisning av eget kapital i olika företagsformer uppmärksammas och **utgångspunkten för diskussionen är reglerna i Handelsbolagslagen och Aktiebolagslagen. Aktiebolagets inkomstskatt behandlas på en övergripande nivå.”**

(Företagsekonomi A, Moment Externredovisning, Företagsekonomi,
Umeå universitet.)

*Inom associationsrättsdelen studeras de olika
associationsformerna, med **särskild tonvikt på aktiebolag.***

(Handelsrätt, Juridik, Jönköpingsuniversitet.)

Den bild som kommer fram vid analys av kursbeskrivningar/kursplaner visar sammanfattningsvis att det råder en tydlig snedbalans - aktiebolag betonas ofta, medan kooperativ, kooperativa företag, ekonomiska föreningar och personalägda företag inte nämns alls. Av de

undersökta kurserna är det också särskilt vanligt att aktiebolag behandlas i olika former av juridiska kurser och i några företagsekonomiska, däremot tas aktiebolag inte upp i några av de undersökta statsvetenskapliga kurserna.

STUDENTUPPSATSER

Undersökningen av studentuppsatserna visar att det är drygt åtta gånger vanligare att studenter i Sverige skriver uppsatser om aktiebolag (921 studenter) än om någon av de övriga företagsformerna, det vill säga kooperativa företag, ekono-

miska föreningar, ömsesidiga bolag och personalägda företag (113 studenter). Särskilt få studenter skriver uppsatser om ömsesidiga bolag och personalägda företag.

I DiVA finns följande antal studentuppsatser registrerade under följande sökord:

- Kooperativa företag: 17 (uppsatserna är skrivna under perioden 2007 - 2018)
- Ekonomiska föreningar: 88 (uppsatserna är skrivna under perioden 1992 - 2018)
- Ömsesidiga bolag: 6 (uppsatserna är skrivna under perioden 2003 - 2016)
- Personalägda företag: 2 (uppsatserna är skrivna under perioden 2015 - 2018)
- Aktiebolag: 921 (uppsatserna är skrivna under perioden 1991 - 2018)

**Antalet studentuppsatser i Sverige som registrerats i DiVA
och som behandlar olika företagsformer**

